

‘Doodsoorzaak’

Een documentaire over heldendom en leugens om bestwil

Een man gaat op zoek naar de feiten rond de heldendood van zijn broer, een druzische politiemann, omgekomen in 2002 bij een aanslag in Tel Aviv. Hij diept oude documenten op en spreekt ooggetuigen. De feiten die hij boven water haalt, brengen een ongemakkelijke waarheid aan het licht. Daarover gaat de IDFA-documentaire *Cause of Death* van Ramy Katz.

Sjifra Herschberg

Het was druk op de populaire maandagavond met oriëntaalse muziek in het Seafood Restaurant in Tel Aviv op 5 maart 2002, evenals in het Steakhouse ernaast. De cliëntèle was divers en rijk, onder hen bevonden zich voetbalspelers van Maccabi en Hapoel Tel Aviv zowel als kopstukken uit het semi-criminele circuit. Er was ook nog een meidenparty gaande voor een vrouw die kort daarop zou trouwen. In de omgeving stonden veel dure auto's geparkeerd. Daarom was politieofficier Salim Barakat (33), een druus uit het dorp Yarka in Galilea, in de buurt; zijn eenheid was bezig met een undercover-operatie tegen autodieven. Druzen zijn een Arabisch sprekende religieuze minderheid in Israël.

Om kwart over twee 's nachts opende een Palestijnse terrorist vanaf de Ma'ariv-fly-over vlak bij de restaurants met een M-16 het vuur op de feestgangers. Na korte tijd blokkeerde zijn wapen en ging hij met een mes de omstanders te lijf. Salim Barakat was als een van de eersten ter plekke, hij zette de aanval op de terrorist in, wist hem te overmeesteren en uit te schakelen, maar liet daarbij zelf het leven. Naast Barakat vonden twee restaurantgasten de dood, een vijftiental mensen raakte gewond.

Volgens alle Israelische televisie- en krantenberichten in de uren daarna – en zo'n aanslag is *Breaking News* op alle zenders en nieuwsites in Israël – was een

steekwond in de hals, toegebracht door de terrorist, Barakat fataal geworden. De druus Salim was de held, kreeg postuum een hoge onderscheiding en werd uitgeroepen tot toonbeeld van moed, vastberadenheid en onverschrokkenheid, een voorbeeld voor allen in de moeilijke tijden van de Tweede Palestijnse Intifada. Volgens de berichten in de dagen erna zou de dader in opdracht van de Palestijnse leider Marwan Bargoeti hebben gehandeld en was hij van plan geweest een aanslag te plegen op een nederzetting op de Westelijke Jordaanoever. Maar toen hij en zijn handlangers daar aankwamen, zagen ze te veel bewakers, daarom reden ze door naar Tel Aviv waar de schutter zich op de Ma'ariv-brug had laten afzetten. In dat stadium van de Tweede Intifada maakten de meeste Palestijnse organisaties, net als het Israelische publiek, nog enig onderscheid tussen aanslagen die gepleegd werden op nederzettingen en kolonisten en terreurdaden die waren gericht op doelen binnen de zogenoemde 'groene lijn', zeg maar binnen de grenzen van Israël zelf. In latere jaren zou dit onderscheid vervagen.

Tien jaar later begon filmmaker Ramy Katz (42) aan een documentaire over deze aanslag, *Doodsoorzaak*, waarin hij samen met Barakats broer Jamal vraagtekens plaatst bij de toedracht en tot buitengewoon ongemakkelijke conclusies komt.

Katz, zo vertelt hij via Skype vanuit zijn woonplaats Nes Ziona, was allang voor hij aan *Doodsoorzaak* begon, geïnteresseerd in de aanslag op het Seafood-restaurant, omdat een vriend van hem daarbij aanwezig was geweest en er een trauma aan had overgehouden. Uiteindelijk haakte de vriend af, maar in zijn research was Katz op zoveel boeiende, intrigerende en tegenstrijdige details gestuit dat hij besloot de zaak verder uit te zoeken en een heel andere film te maken. 'Daar ben ik uiteindelijk zeven jaar mee bezig geweest.'

Reconstructies

Katz sprak met het personeel van het restaurant en begreep dat Salim Barakat niet de enige was geweest die had geschooten en dat hij mogelijk of waarschijnlijk per vergissing door die ander was geraakt. Hij zocht die andere schutter 'Willy' op, die zelf ook gewond was geraakt en zich niet alles meer herinnerde. Hij zocht naar officiële documenten en sprak met wie hij maar kon vinden die iets met de zaak te maken had gehad. Hij reconstrueerde vier verschillende versies van de toedracht, waarvan er na twaalf uur in de openbaarheid nog maar één in de media werd gehanteerd: die van de heldhaftige druzische politieofficier Salim Barakat die de terrorist had uitgeschakeld en die daarbij zelf door een messteek in

de hals om het leven was gekomen en die postuum een medaille had gekregen. Via via, zo vertelt Katz, liet hij zich introduceren bij Jamal, de broer van Salim Barakat en zocht hem thuis op. Vertrouwen winnen kostte enige tijd. 'We hebben lang om elkaar heen gedanst, omdat hij tegen mij, de jood, niet zo maar durfde zeggen wat hij dacht over de toedracht van de dood van zijn broer, terwijl ik hem en de nagedachtenis aan zijn broer natuurlijk ook wilde respecteren. Maar vanaf het eerste moment dat ik hem zag, wist ik dat ik de protagonist van mijn film had gevonden. Hij was zeer betrokken bij het verhaal, en gebeten om uit te vinden wat er werkelijk gebeurd was.'

Loyaal

In de uiteindelijke montage die Katz maakte en die als *Cause of Death* van de zomer op het Filmfestival in Jeruzalem te zien was en afgelopen november op het IDFA volgen we Jamal Barakat, die jaarlijks deelneemt aan de herdenkingsceremonie van de politie ter ere van zijn broer, op zijn speurtocht naar de waarheid. Hij heeft dan al lang het gevoel dat

er iets niet klopt, maar anderzijds heeft hij geen enkele reden te twijfelen aan de officiële versie. Katz: 'Jamal geloofde in het systeem, hij diende in het leger als officier, vocht in Libanon, was volstrekt loyaal aan de staat. Voor hem was twijfel aan het officiële verhaal ondenkbaar, onbestaanbaar.' Alleen, het officiële verhaal blijkt niet te kloppen. Het wordt al vrij snel duidelijk dat de politieleiding zich een leugen om bestwil heeft veroorloofd om kool en geit te sparen en publieke onrust te voorkomen.

Vlak na de dood van zijn broer ontving Jamal als aandenken een bandje met de geluidsopnamen van het politieradioverkeer van de aanslag met daarop de stem van Salim. Hij heeft nooit naar die opname geluisterd, maar nu hij dat wel doet, waar we in de film getuige van zijn, zijn er pistoolschoten te horen, die alleen verklaarbaar zijn als er een tweede schutter heeft geprobeerd de terrorist neer te schieten. En er is meer: na lang wachten, komt Jamal in het bezit van het overlijdensakte van het ambulancepersoneel ter plekke. Daarin staat 'pistoolschot' vermeld, dit in tegenstelling tot de officiële verklaring van het

Forensisch Instituut, dat het op een 'messteek' houdt.

Ook wekt het achteraf verbazing dat er geen lijkschouwing is geweest. Op de fatale dag in 2002 had de politiecommandant van Tel Aviv de familie gebeld met de mededeling dat dit niet nodig was, aangezien de toedracht helder was. De familie heeft geen aanleiding aan het woord van een hoge politieofficier te twijfelen en Jamal wordt begraven. Wel valt een van de vrouwen die het lijk verzorgt op dat de schedel zacht en week is. En dat kan alleen maar, zo legt het nieuwe hoofd van het Forensisch Instituut jaren later op verzoek van Jamal uit, als er een fractuur is, bijvoorbeeld ten gevolge van een kogelwond.

Jamal confronteert de politiecommandant, die hij kent van de jaarlijkse herdenkingen, met zijn vragen. In een al te joviaal en toch ongemakkelijk gesprek - ook hier is de camera bij - raadt de commandant hem aan de nagedachtenis aan zijn broer te laten rusten en verzekert hem opnieuw dat zijn broer een held is, een voorbeeld voor iedereen en dat zijn kameraden hem nooit zullen vergeten.

Jaman Barakat in zijn dorp Yarka in Galilea.

Wantrouwen

Willy, de man met wie Salim samen de terrorist heeft overmeesterd, komt op Jamals verzoek langs in het dorp, vertelt een nieuwe versie van zijn verhaal, reageert emotioneel, de mannen omhelzen elkaar, maar het wederzijdse wantrouwen blijft overeind.

Katz: 'Ik kan Willy ook volgen, hij is gewond geraakt, in shock geweest, hij probeert het voorval te vergeten en te verdringen. Dus gooit hij verschillende versies van wat er is gebeurd, door elkaar.'

In een huiveringwekkende scène aan het slot van de film komt Jamal tijdens de jaarlijkse herdenking met zijn versie van de toedracht. Op de aftiteling wordt de officiële politiereactie weergegeven, die volledig afwijzend is.

Wat voor Katz vaststaat is dat de beslissing over de leugen om bestwil snel en op hoog niveau moet zijn genomen. 'Het was midden in de Tweede Intifada, het belangrijkste was om de bevolking ondanks de aanslagen toch een gevoel van veiligheid te geven. Een druzische held die joodse levens redt is dan een stuk aantrekkelijker dan een jood die een politieagent doodschiet, omdat hij er Arabischer uitziet dan de terrorist.' Ook zal 'men' bang geweest zijn voor de reactie in druzen-kringen. 'Er wordt niet goed nagedacht over hoe we omgaan met minderheden in dit land. Stereotypen maken de dienst uit. Voor druzen zou alleen hun eer tellen. Oppassen geblazen dus, is de witte superieure reactie dan. De waarheid doet er dan even minder toe.'

Heldendom

'We hebben behoefte aan helden. Als er medailles worden uitgereikt voor be-toonde moed, dan heb je ook cover-ups, dat kan niet anders. Helden zijn soms comfortabeler dan de waarheid.' Voor Katz staat vast dat de mythe van de held een propagandamiddel is: 'In oorlogstijd heb je bepaalde metaforen nodig om het publiek zand in de ogen strooien. Waarom was die terrorist daar eigenlijk? Hoe zijn we in een situatie beland dat mensen aanslagen willen plegen? Dat zijn heel lastige vragen. In plaats van die te stellen, kun je beter helden creëren en

het publiek een gevoel van veiligheid geven. De media spelen daarin volgens Katz ook een dubieuze rol. In een toestand van oorlog en die is in Israël semi-permanent, staat het achterhalen van de waarheid lang niet altijd voorop, wat dat betreft zijn het voor Katz 'recruited', zeg maar geronselde, media. 'Binnen een paar uur was er alleen nog maar de officiële versie.'

Er spelen nog veel meer ongemakkelijke vragen door het hoofd van Katz. Zo is er de link met de veronderstelde opdrachtgever Marwan Bargoeti, die een paar weken later werd gearresteerd. Van de vijf keer levenslang waartoe Bargoeti uiteindelijk werd veroordeeld - de aanklacht luidde 26 - zijn er drie gebaseerd op de doden van de aanslag op het Seafood-restaurant, de enige aanslag binnen Israël waarvoor Bargoeti werd veroordeeld. Katz heeft ook daar research naar gedaan, maar heeft dat uiteindelijk buiten de film gehouden. 'Ik heb mij beperkt tot wat ik redelijkerwijs kon aantonen.' En dat is al schokkend genoeg.